

OBSAH

Úvod	9
1. kapitola	
Bezpečnosť potravín a zdravie	11
1.1 Orgány zaoberajúce sa bezpečnosťou potravín	14
1.2 Základné zásady v politike bezpečnosti potravín	15
1.3 Princípy zaistenia bezpečnosti potravín	16
1.4 Politika EÚ v oblasti bezpečnosti potravín a výživy	16
1.5 Stratégia „Od farmy až na stôl“	20
Literatúra	21
2. kapitola	
Základné východiská bezpečnosti potravín	23
2.1 Základné zásady bezpečnosti potravín	23
2.2 Komplexný a jednotný prístup k bezpečnosti potravín	24
2.3 Analýza rizika	24
2.4 Zásada predbežnej opatrnosti	25
2.5 Vysledovateľnosť	26
2.6 Zodpovednosť prevádzkovateľov potravinárskych podnikov	27
2.7 Európsky úrad pre bezpečnosť potravín	30
2.8 Európsky úrad pre bezpečnosť potravín a hlavné aktivity úradu na roky 2021 – 2027	32
2.9 Bezpečnosť potravín na úrovni Slovenskej republiky	36
2.9.1 Národný kontaktný bod pre spoluprácu s EFSA	37
2.9.2 Komisia Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR pre bezpečnosť potravinového reťazca	40
Literatúra	41
3. kapitola	
Systém rýchleho varovania pre potraviny a krmivá	43
3.1 Uplatnenie RASFF v produkcii potravín	43
3.2 Princíp fungovania RASFF	44
3.3 Príklad fungovania RASFF systému v praxi	48
3.4 Aplikácia RASFF Portal	50
Literatúra	52
4. kapitola	
Vysledovateľnosť potravín	53
4.1 Význam vysledovateľnosti	54
4.2 Požiadavky legislatívy na vysledovateľnosť potravín	54
4.2.1 Vysledovateľnosť potravín živočíšneho pôvodu	55
4.2.2 Zdravotná alebo identifikačná značka	57
4.2.3 Vysledovateľnosť hovädzieho dobytká a hovädzieho mäsa	58
4.2.4 Vysledovateľnosť bravčového, ovčieho a kozieho mäsa	59
4.2.5 Vysledovateľnosť hydinového mäsa	60

4.2.6	Vysledovateľnosť zveriny.....	60
4.2.7	Vysledovateľnosť rýb.....	61
4.2.8	Vysledovateľnosť vajec.....	62
4.2.9	Vysledovateľnosť medu.....	63
4.2.10	Vysledovateľnosť mlieka a mliečnych výrobkov.....	63
4.2.11	Doba archivácie údajov.....	64
4.3	Veterinárna certifikácia.....	64
4.4	Vysledovateľnosť potravín neživočíšneho pôvodu.....	64
4.4.1	Vysledovateľnosť čerstvého ovocia a zeleniny.....	64
4.4.2	Vysledovateľnosť balených sypkých potravín rastlinného pôvodu.....	65
4.5	Vysledovateľnosť sypkých a kvapalných potravín.....	66
4.6	Požiadavky medzinárodnej normy STN EN ISO 22005 (2007).....	67
4.6.1	Základné definície.....	68
4.6.2	Princípy systému vysledovateľnosti.....	68
4.6.3	Ciele systému vysledovateľnosti.....	68
4.6.4	Návrh systému vysledovateľnosti.....	69
4.6.5	Stanovenie cieľov, identifikovanie požiadaviek, produktov a zložiek.....	69
4.6.6	Kroky pred vytvorením systému vysledovateľnosti.....	69
4.6.7	Stanovenie postupov.....	69
4.6.8	Dokumentovanie systému vysledovateľnosti.....	70
4.6.9	Koordinácia systému vysledovateľnosti.....	70
4.6.10	Implementácia systému vysledovateľnosti.....	70
4.6.11	Interné audity systému vysledovateľnosti.....	70
4.6.12	Preskúvanie systému vysledovateľnosti.....	70
4.7	História používania čiarových kódov v SR.....	71
4.7.1	Systém GS1 – všeobecné podmienky vysledovateľnosti.....	71
4.7.2	Základné pravidlá GS1.....	72
4.7.3	Jednoznačná identifikácia.....	73
4.7.4	Zásady, technológie a nástroje vysledovateľnosti.....	73
4.7.5	Typy čiarových kódov.....	74
4.7.6	Technológie RFID-EPC.....	77
4.7.7	Vysledovateľnosť v potravinárskom reťazci, väzby medzi dodávateľom, výrobnou prevádzkou a odberateľom.....	77
4.7.8	Vysledovateľnosť v potravinárskom reťazci, väzby medzi dodávateľom a distribúciou.....	78
4.7.9	Vysledovateľnosť lahôdkárskeho potravín v maloobchode.....	78
4.8	Označovanie a vysledovateľnosť GMO.....	79
4.8.1	Vysledovateľnosť GMO v praxi.....	80
4.8.2	Označovanie GMO produktov.....	80
4.8.3	Limity na označovanie.....	81
4.8.4	Označovanie potravín získaných zo zvierat kŕmených GMO krmivom.....	81
	Literatúra.....	81

5. kapitola

Bezpečnosť potravín ošetrovaných ionizujúcim žiarením.....	83
5.1 Základné definície.....	85
5.2 Hlavné dôvody použitia ionizujúceho žiarenia.....	85
5.3 Ožarovanie potravín v EÚ.....	86

5.4	Povolenie na ožarovanie potravín	86
5.5	Dozimetria.....	87
5.6	Zariadenia na ožarovanie potravín.....	87
5.7	Zdroje žiarenia.....	88
5.8	Povolenia vykonávať ožarovanie potravín v EÚ.....	88
5.9	Dokumentácia k procesu ožarovania potravín.....	90
5.10	Označovanie ožiarených potravín	90
5.11	Dovoz potravín a potravinových prísad ošetrených ionizujúcim žiarením do EÚ	91
5.12	Vplyv dávky žiarenia.....	91
5.13	Rádiolytické produkty	92
5.14	Vplyv ožiarených potravín na ľudské zdravie.....	93
5.15	Nutričná hodnota ožiarených potravín.....	93
5.16	Senzorické zmeny potravín	93
5.17	Aplikácia ionizujúceho žiarenia	93
5.18	Stanovisko EFSA	94
5.19	Praktická aplikácia ionizujúceho žiarenia.....	95
5.20	Identifikácia a detekcia ožiarených potravín.....	101
5.21	Ošetrovanie potravín UV žiarením	101
	Literatúra	104
6. kapitola		
	Bezpečnosť potravín a nanotechnológie.....	107
6.1	Základné definície.....	109
6.2	Klasifikácia produktov nanotechnológií.....	110
6.2.1	Rozdelenie podľa dimenzie	110
6.2.2	Rozdelenie podľa pôvodu	111
6.3	Aplikácie nanotechnológií v potravinárstve a poľnohospodárstve	113
6.3.1	Potravinové zložky vo forme zámerne vyrobených nanoštruktúr	114
6.3.2	Systémy dopravy bioaktívnych látok do organizmu	114
6.3.3	Organické nanomateriály.....	114
6.3.4	Anorganické nanomateriály	114
6.3.5	Materiály prichádzajúce do styku s potravinami a potravinárske obaly	115
6.3.6	Nanofiltrácia	115
6.3.7	Dekontaminácia vody.....	115
6.3.8	Potenciálny prospech nanotechnológií.....	115
6.3.9	Dostupnosť na trhu	116
6.3.10	Vlastnosti nanočastíc v potravinovej a biologickej matrici.....	116
6.4	Bezpečnosť používania nanotechnológií.....	116
6.4.1	Riziká pre zdravie ľudí	116
6.4.2	Odhad rizika používania nanomateriálov vo výrobe potravín a krmív	117
6.4.3	Orgány zaoberajúce sa bezpečnosťou nanotechnológií.....	117
6.4.4	Súčasný postoj k nanotechnológiám v EÚ.....	118
6.4.5	Nanotoxikokinetika a toxikológia.....	118
6.4.6	Potenciálna toxicita nanomateriálov.....	119
6.4.7	Zdravotné dopady súvisiace s expozíciou nanomateriálmi	120
6.4.8	Detekcia nanočastíc.....	122
6.4.9	Referenčné materiály.....	122
	Literatúra	122

7. kapitola	
Mikrobiologická bezpečnosť potravín	127
7.1 Základné požiadavky v rámci mikrobiologickej bezpečnosti potravín	127
7.2 Úradné kontroly týkajúce sa mikrobiologického vzorkovania a testovania potravín.....	137
Literatúra.....	141
8. kapitola	
Antimikrobiálna rezistencia a bezpečnosť potravín	143
8.1 Veterinárne antimikrobiálne látky	143
8.1.1 Antibakteriálne látky	144
8.1.2 Antifungálne látky (AFL).....	146
8.1.3 Antiprotozoálne látky	147
8.1.4 Kategorizácia veterinárnych antimikrobiálnych látok podľa Medzinárodného úradu pre nákazy (OIE)	147
8.2 Princípy rezistencie voči antimikrobiálnym látkam	149
8.2.1 Rezistencia voči antimikrobiálnym látkam – definícia, charakteristika rôznych typov rezistencie	149
8.2.2 Rezistencia voči antibakteriálnym látkam	151
8.3 Podrobnejší opis mechanizmov rezistencie voči antibakteriálnym látkam	152
8.3.1 Modifikácia molekuly antibakteriálnej látky	152
8.3.2 Znížená penetrácia antibakteriálnej látky do bunky	152
8.3.3 Aktívne vylučovanie antibakteriálnej látky z bunky	153
8.3.4 Ochrana cieľového miesta	153
8.3.5 Modifikácia cieľového miesta	154
8.3.6 Kompletná náhrada cieľového miesta antibakteriálnej látky	154
8.3.7 Nadprodukcia cieľového miesta antibakteriálnej látky	155
8.4 Rezistencia voči antifungálnym látkam.....	155
8.5 Rezistencia voči antiprotozoárnym látkam	155
8.6 Mechanizmy rezistencie voči sulfonamidom	155
8.7 Spôsoby prenosu rezistencie voči antimikrobiálnym látkam.....	156
8.8 Používanie antibiotík.....	157
8.9 Stav rezistencie <i>Escherichia coli</i> voči fluorochinolónom na Slovensku	159
8.10 Dôsledky používania antibiotík	160
8.10.1 Mechanizmus antimikrobiálnej rezistencie	161
8.10.2 Spojitosť medzi používaním veterinárnych antimikrobík a rizikom ohrozenia zdravia ľudí.....	161
8.11 Národný akčný plán antimikrobiálnej rezistencie v SR.....	162
8.12 Monitorovanie výskytu a vývoja antibiotickej rezistencie	164
8.12.1 ESVAC – spotreba liekov podľa druhov zvierat	164
8.12.2 Opatrenia vedúce k racionalizácii spotreby ATB.....	167
8.13 Zdravotné a ekonomické dôsledky antimikrobiálnej rezistencie	172
8.13.1 Zdravotné a ekonomické dôsledky antimikrobiálnej rezistencie (AMR) v humánnej medicíne	172
8.13.2 Zdravotné a ekonomické dôsledky antimikrobiálnej rezistencie vo veterinárnej medicíne a v poľnohospodárstve	173
8.13.3 Antimikrobiálna politika vo veterinárnej medicíne	174
8.13.4 Antimikrobiálna politika v európskej a svetovej veterinárnej medicíne	175
8.13.5 Európske orgány a inštitúcie zodpovedné za vykonávanie antimikrobiálnej politiky v oblasti veterinárnej medicíny	175

8.14 Organizácie zodpovedné za realizovanie antimikrobiálnej politiky v oblasti veterinárnej medicíny s celosvetovou pôsobnosťou	177
8.14.1 Iniciatívy, správy a pokyny WHO týkajúce sa problematiky AMR.....	177
8.14.2 Základné pravidlá pri aplikácii antimikrobiálnych liečiv	178
Literatúra.....	179
9. kapitola	
Farmakológia a bezpečnosť potravín.....	183
9.1 Vnímavosť hospodárskych zvierat k pôsobeniu liečiv	184
9.2 Aplikácia liečiv intenzívne chovaným hospodárskym zvieratám	185
9.3 Zdravotne-hygienické aspekty používania liečiv pri hospodárskych zvieratách	185
9.4 Ekologické aspekty použitia liečiv pri hospodárskych zvieratách	186
9.5 Rezíduá liečiv v potravinách živočíšneho pôvodu	187
9.5.1 Interpretácia výsledkov monitoringu	187
9.5.2 <i>Acquis communautaire</i> EÚ v oblasti rezíduí veterinárnych liečiv	188
9.6 Smernica Rady č. 96/22/ES o zákaze používania v chovoch určitých látok s hormonálnym alebo tyreostatickým účinkom a beta-agonistov.....	190
9.7 Smernica Rady č. 96/23/ES o opatreniach na monitorovanie určitých látok a ich rezíduí v živých zvieratách a živočíšnych produktoch	190
9.8 Maximálny reziduálny limit, ADI, bezpečná koncentrácia	191
9.8.1 Prijateľný denný príjem (ADI)	192
9.9 Rezíduá veterinárnych liečiv v potravinových komoditách	193
Literatúra.....	194
10. kapitola	
Chemická bezpečnosť potravín.....	195
10.1 Zdravotné riziká súvisiace s chemickými nebezpečenstvami v potravinách	196
10.1.1 Prečo sú chemické nebezpečenstvá prítomné v potravinách?.....	196
10.1.2 Uplatňovanie zásady predbežnej opatrnosti	197
10.1.3 Potraviny dovezené z krajín mimo EÚ musia spĺňať normy EÚ.....	198
10.2 Bezpečnosť prídavných látok.....	206
10.2.1 História používania prídavných látok do potravín.....	206
10.2.2 Zdravotná bezpečnosť a stanovenie akceptovateľného denného príjmu (ADI) ...	206
10.2.3 Dôvody pridávania prídavných látok do potravín	207
10.2.4 Hodnotenie bezpečnosti prídavných látok.....	213
10.2.5 Možné vedľajšie účinky prídavných látok.....	214
10.2.6 Aktuálny proces prehodnocovania bezpečnosti prídavných látok.....	220
10.2.7 Hodnotenie diétarnej expozície v procese prehodnocovania prídavných látok ...	220
10.2.8 Príklady prehodnocovania konkrétnych prídavných látok.....	221
10.2.8.1 Farbivá v procese prehodnocovania.....	221
10.2.8.2 Sladidlá v procese prehodnocovania.....	223
10.2.8.3 Ďalšie vybrané prídavné látky v procese prehodnotenia	227
10.3 Perzistentné organické polutanty	232
10.3.1 Mikropolutanty	232
10.3.2 Antibiotiká.....	233
10.4 Endokrinné disruptory	233
10.4.1 Vstup mikropolutantov do životného prostredia	236
10.4.2 Hormóny a hormonálna disrupcia	237
10.4.3 Pôsobenie endokrinných disruptorov na hormonálnu sústavu	238

10.4.4	Prípadové štúdie	240
10.4.5	Polychlórované bifenily	241
10.4.6	Nový prípad – brómované retardátory horenia	242
10.4.7	História a legislatíva.....	243
10.5	Polyaromatické uhľovodíky (PAU).....	247
10.5.1	Vznik PAU v potravinách	248
10.6	Cín a jeho riziko v súvislosti s potravinami	250
10.7	3-MCPD a chlórpropanol.....	252
10.8	Akrylamid v potravinách	253
10.8.1	Minimalizácia obsahu akrylamidu v potravinách	254
10.9	Hydroxymetylfurfural v potravinách	256
	Literatúra.....	257
11. kapitola		
	Potravinové krízy a podvody v potravinovom reťazci	263
11.1	Príklady potravinových podvodov spojených s ohrozením zdravia	270
11.2	Príklady potravinových podvodov, ktoré nie sú spojené s ohrozením zdravia	271
11.3	Klamlivá ponuka a klamlivé označovanie.....	271
11.4	Posúdenie zraniteľnosti a kritické kontrolné body (VACCP).....	272
11.5	Sieť EÚ proti potravinovým podvodom	273
11.6	Mesačné správy o potravinových podvodoch v EÚ	274
	Literatúra.....	281
12. kapitola		
	Postupy riadenia krízy v oblasti bezpečnosti potravín	283
12.1	Všeobecný plán riadenia krízy v oblasti bezpečnosti potravín a krmív v EÚ.....	283
12.1.1	Pôsobnosť všeobecného plánu riadenia krízy v oblasti bezpečnosti potravín a krmív	283
12.1.2	Krízové situácie.....	284
12.1.2.1	Krízové situácie spojené so závažným priamym alebo nepriamym rizikom pre ľudské zdravie.....	284
12.1.2.2	Krízové situácie, v ktorých je potenciálne závažné riziko	284
12.2	Všeobecný plán riadenia krízy v oblasti bezpečnosti potravín a krmív v SR.....	290
12.2.1	Krízové situácie	291
	Literatúra.....	296
13. kapitola		
	Kultúra bezpečnosti potravín.....	297
13.1	Vízia a misia.....	297
13.2	Zamestnanci	298
13.3	Konzistencia	302
13.4	Prispôsobivosť	304
13.5	Uvedomenie si rizika	305
	Literatúra	308
	Zoznam použitých skratiek.....	309